

Fimmtudaginn 22. maí 1997.

Nr. 228/1996.

Höfði hf.

(Andri Árnason hrl.)

gegn

Íslenska ríkinu

(Guðrún Margrét Árnadóttir hrl.)

Fiskveiðibrot. Skaðabætur. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Garðar Gíslason og Arnljótur Björnsson og Stefán Már Stefánsson prófessor.

Áfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 10. júní 1996 og krefst þess, að stefndi verði dæmdur til að greiða 754.979 krónur ásamt dráttarvöxtum samkvæmt vaxtalögum nr. 25/1987 frá 7. apríl 1994 svo og málskostnað fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst aðallega staðfestingar héraðsdóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti. Til vara krefst hann þess, að kröfur áfrýjanda verði lækkaðar og málskostnaður látinn falla niður.

I.

Áfrýjandi heldur því fram, að skipverjar á togara hans, Kolbeins-ey, PH 10, hafi verið handteknir í skilningi laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála.

Í skýrslu skipherra varðskipsins Týs segir, að 25. júní 1993 klukkan 10.12 hafi Bjarni Eyjólfsson, skipstjóri Kolbeinseyjar, komið um borð í varðskipið og honum verið tjáð, að möskvar bakborðspoka botnvörpu Kolbeinseyjar væru undir leyfilegri stærð. Þá hafi skipstjóranum verið tilkynnt, að skipunum yrði haldið til Eskifjarðar, þar sem málið yrði rannsakað nánar hjá sýslumanni. Klukkan 10.33 hafi skipstjórinn verið fluttur um borð í Kolbeinsey, sem hélt skömmu síðar áleiðis til Eskifjarðar. Varðskipsmenn, sem mældu botnvörpu Kolbeinseyjar, komu aftur um borð í Tý klukkan 10.54. Að ósk skipstjóra togarans hafi honum verið leyft að sigla til Fáskrúðsfjarðar í stað þess að fara til Eskifjarðar, og hafi hann haldið skipi sínu þangað. Voru þá engir skipverja Týs um borð í togaran-

um. Samkvæmt dagbók Kolbeinseyjar kom skipið til Fáskrúðsfjarðar klukkan 15.45 25. júní 1993. Yfirheyrði lögreglan á Eskifirði tvo skipverja á Tý og skipstjóra Kolbeinseyjar sama dag frá klukkan um 17.20 til tæplega 20.30.

Bjarni Eyjólfsson skipstjóri skýrði frá því fyrir héraðsdómi, að hann hefði umrætt sinn ekki neitað að fara til hafnar. Hann hefði síðan verið um borð í skipi sínu, þar til hann fór til yfirheyrslu hjá lögreglu, en lögreglumenn ekið sér frá skipi og til skips að lokinni skýrslutöku. Hann hefði og dvalist um borð, uns hann sótti dómþing á Eskifirði síðdegis 26. júní 1993 í opinberu máli, sem höfðað var á hendur honum vegna ætlaðs fiskveiðabrots. Fyrir héraðsdómi var skipstjóri sérstaklega spurður um, hvort lögreglan hefði haft hann í haldi um borð í Kolbeinsey. Svaraði hann því neitandi, en taldi sig ekki hafa verið frjálsan „að fara neitt“. Þá var hann inntur eftir því, hvort hann hefði ekki mátt fara frá skipinu. Kvað hann sér ekki hafa verið bannað það.

Með vísun til þess, sem nú var rakið, verður fallist á með héraðsdómara, að skipverjar á Kolbeinsey hafi ekki verið handteknir vegna rannsóknar á atvikum þeim, sem leiddu til ákæru á hendur Bjarna Eyjólfsyni skipstjóra. Hins vegar kemur til álita, hvort skilyrði séu til þess að dæma skaðabætur vegna „annarra aðgerða, sem hafa frelsisskerðingu í för með sér“, samkvæmt 176. gr., sbr. 175. gr. laga nr. 19/1991.

II.

Í 11. gr. reglugerðar nr. 38/1991 um möskvastærðir í togvörpum, möskvamæla og mæliaðferðir eru fyrirmæli um, hvernig eftirlitsmenn skuli haga mælingum á möskvastærð. Segir í 1. mgr. 11. gr., að eftirlitsmaður skuli stinga mæli inn í möskvann með handafli án þess að nota lóð eða aflmæli. Í 2. mgr. 11. gr. er mælt fyrir um aðferð, ef mæling samkvæmt 1. mgr. sýnir, að möskvar séu ekki í samræmi við gildandi reglur. Virðist í 2. mgr. einnig gert ráð fyrir, að notað sé handafl án aflmælis. Í 3. mgr. segir svo: „Mótmæli skipstjórinn niðurstöðu mælingar, sem fengin er skv. 2. mgr., og skal notið þá mælt að nýju. Við endurmælingu skal nota lóð eða aflmæli, festan við stikuna, og ræður eftirlitsmaður hvort notað er.“ Ekki er ágreiningur um, að varðskipsmenn notuðu í umrætt sinn aflmæli, en

ekki handmæli, svo sem boðið er í greindu reglugerðarákvæði. Liggur því ekki fyrir staðfest handmæling á möskvastærð veiðarfæris þess, sem hér um ræðir.

Í héraðsdómi er rakið orðrétt niðurlag rökstuðnings Héraðsdóms Austurlands 11. október 1993 í refsímáli, sem höfðað var gegn Bjarna Eyjólfsyni skipstjóra. Er álit þess dóms, sem skipaður var sérfróðum meðdómendum, að niðurstöður möskvamælinga með handmæli séu að jafnaði ónákvæmari en þegar aflmælir er notaður.

Löggildingarstofan prófaði í júlí 1993 annan mæla þeirra, sem skipverjar af Tý notuðu umrætt sinn. Fór prófun fram innanhúss í 21,4 stiga hita og við 44% rakastig. Niðurstaða Löggildingarstofunnar var 3,3% meðalskekkja. Skekkjumörk við mælingu möskva eru hins vegar 3,0% samkvæmt 10. gr. reglugerðar nr. 38/1991. Skekkja sú, sem fram kom á aflmælinum, var óveruleg.

Áfrýjandi styður bótakröfu sína aðallega við almennar reglur skaðabótaréttar og vísar „til hliðsjónar“ til XXI. kafla laga nr. 19/1991. Samkvæmt framansögðu gættu skipverjar af Tý ekki rétttra aðferða, þegar þeir mældu möskva botnvörpu Kolbeinseyjar andstætt fyrirmælum 11. gr. reglugerðar nr. 38/1991. Pykir áfrýjandi því hafa sýnt fram á, að málsatvik hafi verið með þeim hætti, að bótaskilyrðum 176. gr. laga nr. 19/1991 sé fullnægt. Skaðabótaskylda vegna atvika, sem urðu tilefni þessa máls, verður hins vegar ekki felld á stefnda, nema einnig sé um að ræða skilyrði 175. gr. sömu laga.

Með áðurgreindum dómi Héraðsdóms Austurlands 11. október 1993 var skipstjóri Kolbeinseyjar sýknaður með þeim rökum, að „alls ekki sé víst“, að veiðarfæri Kolbeinseyjar hafi verið ólögleg umrætt sinn. Niðurstöðum mælinga, sem skipverjar á Tý gerðu í beinu framhaldi þess, að botnvarpa Kolbeinseyjar var tekin um borð og sýndu verulegt frávik frá lögleyfðri möskvastærð, hefur ekki verið hnekkkt. Verður ekki talið, að sýnt hafi verið fram á, að líklegra sé, að skipstjórinn sé saklaus en sekur af háttsemi þeirri, sem hann var ákærður fyrir, sbr. b-lið 1. mgr. 175. gr. laga nr. 19/1991. Þykja því ekki vera skilyrði til að fella skaðabótaskyldu á stefnda á grundvelli XXI. kafla laga nr. 19/1991. Ekki verður heldur talið, að áfrýjandi hafi fært rök fyrir því, að stefndi beri, án tillits til bótaákvæða XXI. kafla laga nr. 19/1991, ábyrgð samkvæmt almennum reglum skaðabótaréttar.

Með framangreindum athugasemdum og að öðru leyti með skírskotun til forsendna héraðsdóms verður hann staðfestur.

Rétt þykir, að málskostnaður fyrir Hæstarétti falli niður.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur skal vera óraskaður.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður.

S é r a t k v æ ð i

Stefáns Más Stefánssonar prófessors

Ég er samþykkur röksemdum meiri hluta dómsins, sem greindur er í kafla I. Að öðru leyti er atkvæði mitt svohljóðandi:

Upplýst er í málinu, að þrjár mælingar fóru fram samkvæmt 11. gr. reglugerðarinnar. Voru þær allar gerðar með aflmæli, þó að tekid sé sérstaklega fram í 1. mgr. greinarinnar, að hann skuli ekki notaður. Ekki er ágreiningur um það, að aflmælir er nákvæmara tæki til mælinganna en handmælir. Engu að síður er ljóst af ákvæðinu, að fleiri mælingar fara ekki fram, ef í ljós kemur í fyrstu eða annarri mælingu, sem aðeins skulu gerðar með handmæli, að net sé í samræmi við gildandi reglur. Ákvæði 3. mgr. 11. gr. gerir aðeins ráð fyrir þriðju mælingunni, ef mælingar í fyrstu eða annarri tilraun sýna, að net sé ekki í samræmi við gildandi reglur. Skal þriðja mæling gerð með lóði eða aflmæli, festum við stikuna, og ræður eftirlitsmaður, hvort notað er. Gildir þá sú mæling sem hin endanlega.

Af framangreindu leiðir, að handmælir er eina mælitækið, sem nota má við fyrstu og aðra mælingu. Önnur mælitæki verða ekki notuð, nema þeim skilyrðum sé fullnægt, sem fyrr er frá greint. Hér er því um að ræða kröfu um notkun tiltekinna sönnunargagna sem skilyrði þess, að unnt sé að staðreyna réttarbrott.

Áfrýjandi styður bótakröfu sína aðallega við almennar reglur skaðabótaréttarins og vísar „til hliðsjónar“ til XXI. kafla laga nr. 19/1991. Þar sem ætlað brott hans var ekki rannsakað með þeim hætti, sem lögboðinn var, gat sú rannsókn aldrei orðið réttmætur grundvöllur frekari rannsóknar á málsatvikum og meðferðar málsins.

Með hliðsjón af þessu eiga skilyrði bótaábyrgðar samkvæmt b-lið 1. mgr. 175. gr. laganna við í máli þessu.

Þar sem meiri hluti dómsins hefur komist að annarri niðurstöðu, er ekki ástæða til að fjalla um bótakröfur í máli þessu.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 20. mars 1996.

Mál þetta, sem dómtekið var 16. febrúar sl., er höfðað fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur af Íshafi hf., kt. 590390-2169, Suðurgarði, Húsavík, á hendur dómsmálaráðherra f. h. íslenska ríkisins með stefnu, birtri 5. apríl 1994.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að stefnda verði gert að greiða sér bætur, að fjárhæð 754.979 kr., ásamt dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987. Þá krefst hann málskostnaðar að mati dómsins.

Dómkröfur stefnda eru þær aðallega, að hann verði sýknaður af kröfum stefnanda og tildæmdur málskostnaður úr hans hendi, til vara, að stefnukröfur verði lækkaðar og málskostnaður felldur niður.

Mál þetta var áður dæmt í héraði með dómi Héraðsdóms Reykjavíkur 17. mars 1995. Með dómi Hæstaréttar, upp kveðnum 12. september 1995, var sá dómur felldur úr gildi og öll meðferð málsins fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur. Var málinu vísað heim í hérað til nýrrar meðferðar og dómsálagningar.

Samkvæmt tilkynningu til Hluta félagskrár, dags. 27. júlí 1995, um samruna félaganna Íshafs hf. og Höfða hf., kt. 661076-0389, Suðurgarði, Húsavík, hefur Höfði hf. tekið við öllum réttindum og skyldum stefnanda, Íshafs hf., miðað við 1. september 1995, og breytist aðild málsins sóknar megin til samræmis við það.

I.

Atvik máls og ágreiningsefni.

Að morgni föstudagsins 25. júní 1993 var togarinn Kolbeinsey, PH-10, að veiðum á Papagrunni, en stefnandi gerir skipið út. Varðskipið Týr var þar við eftirlit, og komu tveir varðskipsmenn um borð í Kolbeinsey og mældu möskvastærð í vörpu togarans. Þar sem niðurstöður úr þremur mælingum, sem þeir gerðu á bakborðsspena poka vörpunnar, sýndu möskva undir lágmarksstærð samkvæmt reglugerð nr. 38/1991, var skipstjóra, Bjarna Eyjólfssyni, gert að sigla skipinu í land. Var hann þar yfirheyrður af lögreglu og síðan fyrir dómi, en ákæra var gefin út á hendur honum laugardaginn 26. júní 1993. Það var kl. 10.12 föstudaginn 25. júní, sem fyrirmæli voru gefin um að sigla skipinu til hafnar. Var skipinu siglt til Fáskrúðsfjarðar. Stefnandi heldur því fram, að ekki hafi verið unnt að hefja veiðar að nýju fyrr en um kl. 2.30 aðfaranótt sunnudagsins 27. júní.

Meðferð málsins lauk með dómi Héraðsdóms Austurlands 11. október 1993, þar sem hann var sýknaður af kröfum ákærvalds. Dóminum var eigi áfrýjað.

Í dómi Héraðsdóms Austurlands er lýst þeim mæliaðferðum, sem varðskipsmenn beittu, en rétt er að taka fram, að heimil möskvastærð var 135 mm. Skýrsla skipherra er tekin upp orðrétt í dóminn, en þar segir m. a.:

„ . . . Eftirtalдар mælingar voru gerðar á bb-poka vörpunnar: Fyrst voru mældir 20 möskvar, og reyndist meðalmöskvastærð vera 128,4 mm eða 4,9% undir leyfilegri stærð. Því næst voru mældir 2×20 möskvar, og reyndist þá meðalmöskvastærð 60 möskva 129,2 mm eða 4,3% undir leyfilegri stærð. Var nú skipstjóra togarans gerð grein fyrir rétti sínum, að hann ætti rétt á að mótmæla mælingunum, og yrðu þá mældir 20 möskvar, og myndi þá meðaltal þeirra mælinga verða endanleg meðalmöskvastærð viðkomandi nets.

Kl. 9.32 óskaði skipstjóri eftir því að nýta sér þennan rétt. Voru þá mældir 20 möskvar, og reyndist meðalmöskvastærð þeirra 127,9 mm eða 5,3% undir leyfilegri stærð. Mælingarnar voru gerðar í samræmi við reglugerð nr. 38/1991, og voru þær allar gerðar á UTZON-aflmæli.“

Skipverjar gerðu athugasemdir við mæliaðferðir varðskipsmanna. Hafa þeir bent á, að ekki hafi verið rétt staðið að mælingunni og varðskipsmenn ekki tekið tillit til athugasemda þeirra. Í niðurstöðu dóms Héraðsdóms Austurlands segir m. a. svo:

„Telja verður, að aðstæður séu ekki eins og best verði á kosið, þegar möskvastærð neta er mæld úti á sjó, og þegar mælt er með handmæli, séu niðurstöður slíkra mælinga allajafna ónákvæmari en þegar aflmælir er notaður. Hins vegar nota sjómenn handmæla við könnun á lögmæti veiðarfæra sinna, og eins og áður segir, eru ákvæði nefndrar reglugerðar á þá lund, að mæla skuli fyrst með handmæli, en ekki nota aflmæli, nema niðurstöður fyrstu mælinga gefi til kynna ólöglega möskvastærð. Telja verður því, að við mælingu netsins umrætt sinn hafi varðskipsmenn ekki beitt þeim aðferðum, sem skýrlega er mælt fyrir um í áðurnefndri 11. gr. reglugerðarinnar. Þá er einnig ljóst skv. athugun Löggildingarstofunnar, að aflmælir sá, sem notaður var við verkið, er ekki rétt stilltur.

Þrátt fyrir það að ekki hafi verið notaður aflmælir við mælingu matsmanns á möskvastærð, leiða niðurstöður mælinga hans og það, sem að framan er rakið, til þess, að álykta ber, að alls ekki sé víst, að veiðarfæri togarans Kolbeinseyjar, PH-10, hafi verið ólögleg umrætt sinn. Skal ákærði því sýknaður. . . .“

Reglugerð sú, sem að framan er vitnað til, er nr. 38/1991 um möskva-

stærðir í togvörpum, möskvamæla og mæliaðferðir, út gefin 31. janúar 1991. Reglugerðin hefur, eftir að atvik þessa máls urðu, verið leyst af hólmi með reglugerð nr. 391/1993.

Í forsendum dómsins, sem að framan eru teknar upp, er vikið að því, að aflmælir sá, er varðskipsmenn notuðu, hafi verið rangt stilltur. Í bréfi Löggildingarstofunnar, dags. 6. september 1994, kemur fram, að UTZON-átaksmælir hafi fyrst komið til prófunar árið 1987. Þá hafi frávik á honum mælst allt að 5/1000, en meðalfrávik verið 2,5/1000. Á þeim tíma hafi skekkja ekki mátt vera meiri en 2/1000, og því hafi mælirinn ekki verið löggiltur.

Með reglugerð nr. 511/1990 hafi verið skýrgreind vikmörk við möskvamælingar og þau leyfð 3% í heild. Á grundvelli þessa hafi átaksmælarnir verið löggiltir á prófunarstofu Löggildingarstofunnar 8. mars 1991.

Þá segir í bréfi Löggildingarstofunnar frá prófun á átaksmæli að fyrir lagi Héraðsdóms Austurlands vegna meðferðar áðurgreinds máls. Þá hafi frávik verið komið út fyrir hin leyfilegu 3% vikmörk, og því sé sá mælir ekki lengur nothæfur til möskvamælinga. Því hafi löggildingar UTZON-mæla verið afturkallaðar með bréfi til Landhelgisgæslunnar 26. október 1993.

Matsmaður, Steindór Björnsson netagerðarmaður, var kvaddur til við meðferð sakamálsins af Héraðsdómi Austurlands. Var honum falið að mæla möskvastærð í vörpu togarans. Með bréfi, dags. 29. júlí 1993, lýsir hann niðurstöðum sínum. Hann segir þar, að þar sem fyrsta mæling með handafli hafi verið innan leyfilegra skekkjumarka, hafi hann ekki gert mælingu með lóði. Meðalmöskvastærð skv. niðurstöðum hans var 134,6 mm og 134,35 mm. Hann bendir í bréfi sínu á það, sem sést af niðurstöðutölum hans, að mikill munur er á möskvunum.

Stefnandi krefst í máli þessu skaðabóta skv. XXI. kafla laga um meðferð opinberra mála nr. 19/1991. Þeim kröfum er andmælt af hálfu stefnda.

II.

Málsástæður og lagarök stefnanda.

Stefnandi kveðst telja, að með því að áfrýja ekki áðurnefndum dómi Héraðsdóms Austurlands hafi verið viðurkennt, að taka togarans hafi verið ólögmat. Við þessa ólögmatu töku hafi hann orðið fyrir tjóni.

Stefnandi lýsir því svo, að með töku skipsins hafi verið stöðvuð lögmæt atvinnustarfsemi. Veiðar hafi gengið vel síðustu 12 stundir, áður en veiðar voru stöðvaðar. Stefnandi telur erfitt að meta tjón það, er varð. Hann kveðst miða við, að skipið hafi tafist frá veiðum í 41 klukkustund.

Kröfu sína sundurliðar stefnandi svo:

Fastur kostnaður	kr.	410.420
Olíunotkun á siglingu	–	41.701
Hafnargjöld	–	10.444
Greitt launatap skipstjóra	–	292.414
Samtals	kr.	754.979

Undir heitinu Fastur kostnaður í sundurliðun þessari telur stefnandi fram hlutfall fastra útgjaldaliða (váttryggingar, fjármagnskostnaður o. fl.), er fallið hafi til þann tíma, er skipið var tafið. Krafíð er um launatap skipstjóra í september, er hann var viðstaddur málsmeðferð í Héraðsdómi Austurlands, en útgerðin greiddi honum laun þann tíma.

Kröfur um bætur vegna ólögmætrar töku skipsins styður stefnandi við ákvæði XXI. kafla laga nr. 91/1991 um meðferð opinberra mála. Kröfur um dráttarvexti styður stefnandi við reglur III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987. Kröfur um málskostnað styður stefnandi við 1. mgr. 130. gr. laga nr. 91/1991.

III.

Málsástæður og lagarök stefnda.

Stefndi skírskotar aðallega til þess, að bótarétt skv. XXI. kafla laga nr. 91/1991 geti ekki aðrir átt en sakaðir menn. Því geti stefnandi ekki átt rétt til bóta samkvæmt þessum reglum.

Þá telur stefndi, að hvorki skilyrðum 175. né 176. gr. laga nr. 19/1991 sé fullnægt, en skilyrðum beggja ákvæðanna þurfi að vera fullnægt, til að bótaréttur stofnist. Mælingar varðskipsmanna hafi grundvalað rökstuddan grun, er gefið hafi tilefni til þeirra aðgerða, sem gripið var til. Þeir hafi mælt þrisvar, og hver mæling um sig hafi bent til, að möskvar væru of þéttir.

Þá telur stefndi, að ekki sé líklegra, að veiðarfæri togarans hafi verið lögleg umrætt sinn, en það sé skilyrði skv. 1. mgr. 175. gr. Slík ályktun verði ekki dregin af dómi Héraðsdóms Austurlands.

Við allar mælingar varðskipsmanna hafi verið notaður aflmælir á mælistiku, en samkvæmt 11. gr. reglugerðar nr. 38/1991 sé gert ráð fyrir, að aflmælir eða lóð sé ekki notað nema í þriðju og síðustu mælingu, þurfi að koma til hennar á annað borð. Engar athugasemdir eða mótmæli hafi komið fram gegn þeirri aðferð á vettvangi, og hafi hún því í reynd verið samþykkt. Þótt notaður hafi verið aflmælir á stikuna við fyrstu tvær mælingarnar í stað óskilgreinds handafls, leiði það ekki til þess, að niðurstöður þeirra mælinga verði við það rangar.

Allar þrjár mælingar varðskipsmanna hafi sýnt veruleg frávik frá heimilli möskvastærð samkvæmt reglugerðinni, og mest frávik hafi komið í ljós við þriðju mælingu. Stefndi telur, að sú skekkja, er prófun Löggingingarstof-

unnar hafi leitt í ljós, hafi verið óveruleg. Sé ekki sýnt, að hún hafi leitt til þess, að mælingin hafi verið röng, þó að lítillega hafi vantað upp á átak mælisins á vörpuna. Telur stefndi líklegra, að stefnandi hafi verið sekur en saklaus af fiskveiðabroti, og styður það mælingum varðskipsmanna, er gerðar hafi verið skömmu eftir, að varpan var dregin. Samkvæmt því komi b-liður 1. mgr. 175. gr. laga nr. 19/1991 í veg fyrir bótarétt stefnanda.

Pá gerir stefndi athugasemdir við þá matsgerð, er áður greinir, í fyrsta lagi, að matsmaðurinn sé ekki netagerðarmeistari, heldur hafi hann nýlega lokið sveinsprófi. Pá sé lýsingu á framkvæmd skoðunarinnar áfátt. Ekki verði annað ráðið en hann hafi notað mælistiku með óskýrgreindu handafli. Skýrslan leiði ekki annað í ljós en að mikill munur hafi verið á möskvastærð og frávikin verið veruleg. Bendi það ekki til þess, að mælingar varðskipsmanna hafi verið rangar.

Mælingar varðskipsmanna hafi leitt í ljós veruleg frávik frá heimilli möskvastærð. Telur stefndi, að sú skekkja í átaki mælisins, sem komið hafi í ljós, hafi ekki getað leitt til þess, að varpan hafi ranglega mælst undir máli. Þessi skekkja hafi verið óveruleg.

Loks heldur stefndi því fram, að bótaréttur skv. 176. gr. laga nr. 19/1991 geti eingöngu stofnast vegna tiltekinna þvingunarráðstafana í þágu rannsóknar opinbers máls, þ. e. handtöku, leitar, halds á munum, rannsóknar á heilsu manns, gæsluvarðhalds og annarra aðgerða, er hafi frelsisskerðingu í för með sér. Slíku hafi ekki verið beitt gagnvart stefnanda.

Loks styður stefndi varakröfu sína um lækun með því, að aðalkrafa stefnanda sé um of háar bætur. Sérstaklega mótmælir hann kröfuliðunum fastakostnaði, að fjárhæð 410.420 kr., og launamissi skipstjóra í september, að fjárhæð 292.414 kr. Kröfuliðir þessir séu án lagastöðar, en auk þess of háir. Ekki sé unnt að fallast á, að fyrirmæli um að sigla skipinu til hafnar og tafir þar hafi fellt á þessi útgjöld. Pá geti hugsanleg krafa skipstjóra vegna missis launa ekki gengið til útgerðarinnar, þó að hún hafi greitt honum laun. Krafa skv. XXI. kafla laga nr. 19/1991 sé óframseljanleg, sbr. 180. gr. þeirra laga. Stefndi gerir ekki athugasemdir við kröfulið vegna hafnar-gjalda, að fjárhæð 10.444 kr., en telur kröfulið um olíukostnað, að fjárhæð 41.701 kr., vanreifaðan og ekki studdan gögnum.

IV.

Niðurstaða.

Samkvæmt niðurstöðu Héraðsdóms Austurlands var skipstjórinn á skipi stefnanda sýknaður af ákæru um fiskveiðibrot, þar sem ekki var talið sann- að, að veiðarfæri togarans Kolbeinseyjar, PH-10, hefðu verið ólögleg tiltek-

ið sinn. Sú niðurstaða í refsímáli leiðir hins vegar ekki sjálfkrafa til þess, að stefnandi eigi rétt á bótum eða að allar aðgerðir varðskipsmanna og síðar handhafa ákærvalds og lögreglu verði taldar ólögmætar. Meta þarf sjálfstætt, hvort aðgerðir löggæslumanna voru lögmætar á þeim tíma, sem gripið var til þeirra, en það felst einkum í mati á því, hvort tilefni hafi verið til aðgerðanna og þá hvort þær voru innan marka þeirra heimilda, er löggæslumönnum eru veittar.

Bótareglan í 176. gr. laga nr. 19/1991 er ekki takmörkuð við bætur til handa sökuðum mönnum. Hafi stefnandi þessa máls orðið fyrir tjóni vegna þeirra aðgerða, sem taldar eru í ákvæðinu, verður að telja, að honum verði ekki meinað að fá bætur samkvæmt þessari heimild að fullnægðum skilyrðum lagagreinarinnar.

Fyrir liggur, með hvaða hætti varðskipsmenn stóðu að mælingum á möskvastærð á pokum botnvörpunnar tiltekið sinn. Í öll skiptin var notaður aflmælir, sem ætla verður, að sé nákvæmari mæling en þegar möskvastærð neta er mæld með handmæli úti á sjó. Er og gert ráð fyrir því, að við endurmælingu samkvæmt 3. mgr. 11. gr. reglugerðar nr. 38/1991 sé notað lóð eða aflmælir. Varðskipsmenn notuðu UTZON-aflmæla, sem áður er lýst, en þeir höfðu verið löggiltir til þessara mælinga af Löggildingarstofunni, enda hafði skekkja þeirra verið innan þess ramma, er gildi um mælingar á möskvastærð skv. reglugerð nr. 511/1990. Stefnandi hefur ekki sannað, að varðskipsmenn hafi staðið rangt að mælingu tiltekið sinn.

Niðurstöður úr mælingunum vöktu grun um brot gegn ákvæðum reglugerðar nr. 38/1991, sbr. lög nr. 81/1976. Mælingarnar gerði þriðji stýrimaður á varðskipinu með þeim mæli, sem honum var lagður til, og fyrir Héraðsdómi Austurlands lýsti hann yfir því, að hann væri vanur mælingum sem þessum. Grunur varðskipsmanna var samkvæmt þessu rökstuddur og því í samræmi við starfsskyldur varðskipsmanna og lögreglu að skipa skipstjóra að sigla skipinu til hafnar og halda áfram rannsókn á ætluðu broti hans. Síðari niðurstöður um skekkjur í átaki mælisins leiða ekki til þess, að aðgerðir varðskipsmanna verði taldar ólögmætar, en mælinn hafði með réttu verið talinn í lagi. Þá hafa ekki verið lögð fram nein gögn um það, hvaða áhrif mismunandi átakskraftur hefur á niðurstöðu um mælingu möskvastærðar, en þeirra er ekki brýn þörf í þessu máli.

Skipverjar á Kolbeinsey, PH, voru ekki á neinu stigi rannsóknar málsins handteknir í skilningi laga nr. 19/1991. Þá var ekki á neinu stigi lagt hald á annað en botnvörpu þá, er mæld var. Skipverjar sigldu skipinu í land, og var það tafið frá veiðum vegna rannsóknar málsins. Hugsanleg bótakrafa stefnanda yrði því reist á 176. gr. laga nr. 19/1991.

Aðgerðir varðskipsmanna og annarra löggæslumanna voru samkvæmt framansögðu eðlileg viðbrögð vegna þess rökstudda grunar, er vaknað hafði. Málsmeðferð var hagað í samræmi við lög og tilefni það, sem gefið var. Samkvæmt því verður ekki talið, að stefnandi eigi rétt á bótum skv. 176. gr. laga nr. 19/1991.

Stefndi verður því sýknaður af kröfum stefnanda. Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

Eggert Óskarsson héraðsdómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndi, dómsmálaráðherra f. h. íslenska ríkisins, á að vera sýkn af kröfum stefnanda, Höfða hf., í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.
